

Mednarodni prevozi pokojnikov

Na zadnjo pot s posmrtnim potnim listom

Velenjsko pogrebno podjetje poskrbi za prevoz trupel po vsej Evropi – Njihovi temnozeleni kombiji najpogosteje brzijo proti republikam nekdanje Jugoslavije. Njen klic je bil nenaden kot smrt. Pa saj je tudi sporočal o smrti. »Danes opoldne na Žalah.« Ura je bila pol desetih dopoldne in časa ne ravno na pretek. V novinarskem svetu je hitra odzivnost pravilo in tudi pri mednarodnih prevozih pokojnikov stvari potekajo naglo. Če gre gladko: pokojnik, o katerem je sporočala Elvina Babajić iz velenjskega pogrebnega podjetja, je bil prejšnji večer še živ. Nekje v okolici Ljubljane. Oseminštirideset ur in en infarkt pozneje je bil v rodni severozahodni Bosni. Mrtev. Ljubljanske Žale so bile na njegovi (zadnji) poti obvezen postanek. Ko je inšpektor z ministrstva za zdravje ugotovil istovetnost pokojnika, so krsto naložili v pogrebni avtomobil in vožnja na konec se je lahko začela. Ušteli ste se, če ste mislili, da za to potovanje pokojnik ni potreboval potnega lista – izdali so mu posmrtnega.

Na vozičku na hodniku je bila krsta, v pisarni nasproti pa na mizi torta. Uslužbenci ljubljanskih Žal se zavedajo, da je smrt del življenja in jim, tako kot drugim ljudem, ki nimajo opravka samo z živimi, navzočnost mrliča ne more skaliti praznovanja rojstnega dne. Krsta s pokojnikom, ki ga bodo prepeljali v Bosno, kjer so ga pričakovali svojci, je bila v sosednjem prostoru. Kot je predpisano za tovrstne prevoze, je bil pokrov že pricinkan na spodnji del pločevinastega vložka. Identifikacijo je omogočalo nekakšno stekleno okence, skozi katero se vidi obraz mrliča. Vanj, nato pa v fotografijo v osebnem dokumentu, se je zagledal tudi inšpektor, ki je prihitel na prizorišče. Potem je izdal posmrtni potni list, kakršnega pokojnik potrebuje za popotovanje v tujino. Elvina Babajić se je nato z listino zglasila na veleposlaništvu BiH, od tod so dokumente poslali v Sarajevo, tamkajšnji pristojni uradi pa so izdali soglasje, na podlagi katerega je veleposlaništvo naslednji dan izdalo posmrtni potni list z žigom Federacije BiH.

Črna kronika in črni humor

Glavnina dejavnosti velenjskega pogrebnega podjetja v lasti družine Babajić so prevozi pokojnikov: slovenskih državljanov, ki so za življenja izrazili željo, da bi bili pokopani v domovini, in Slovencev, ki jih je smrt doletela v tujini, na delu ali na potovanju. Največkrat pa njihovi temnozeleni kombiji peljejo v nekdanje jugoslovanske republike, razlaga Elvina Babajić, ki je v družinskem podjetju desna roka direktorja, svojega očeta. Ne vozijo samo iz Slovenije na Hrvaško, v BiH, Makedonijo, Kosovo, Srbijo in Črno goro, temveč tudi s Švedskega, iz Nemčije ..., iz držav, kamor je prva generacija jugoslovanskih gastarbajterjev sredi 20. stoletja odhajala s trebuhom za kruhom. Njihove stranke so tudi slovenska gradbena podjetja – na gradbiščih nesreča žal nikoli ne počiva, in kadar je izid smrten, vskoči pogrebno podjetje Babajić. »Domov smo odpeljali delavca, ki se je ponesrečil med gradnjo blokovega naselja v Ljubljani, pa tistega z viadukta na Črnem Kalu in Čehinjo, ki je zgrmela v jašek na opuščnem gradbišču ob Čopovi v Ljubljani,« hiti naštevati Elvina Babajić – kot da bi poslušali črno kroniko o smrti tujcev na slovenskih tleh v zadnjih dveh letih. Kakšni so odzivi ljudi, ko jim pove, da dela v pogrebnem podjetju? Jih ob tem popade nekakšen črnohumorni smeh (ker se jim v duhu narišejo prizori iz legendarnega filma Maratonci tečejo častni krog) ali se jim stisne želodec v mementomorijski slutnji? Pravzaprav me občudujejo, odkrito pove dekle, ki je s tabuji, povezanimi s smrtjo in pogreščino, očitno že davno opravilo, svoja razmišljanja v zvezi s tem pa objavlja tudi v blogu z naslovom Pogreb ni tabu (<http://www.pogreb-krste-zare.si>) – pravi zakladnici informacij za vse, ki si brez zloveščih

občutkov drznej priznati, da je smrt del življenja, pokopališča in pogrebni obredi pa vsaj tako pomenljiv del kulture nekega naroda kot šege ob rojstvu in poroki in tradicija pitja kave v kavarnah.

Pogrebni obredi in odnos do pokojnika sta nasploh zanimivi antropološki kategoriji, narode po svetu pa bi po tem v grobem lahko ločili vsaj na dve skupini: tiste, ki svoje mrtve pokopavajo, in tiste, ki si rek Prah si in v prah se povrneš razlagajo dobesedno in jih pošljejo v upepeljevalnico. Obstajajo deli sveta, kjer število žarnih pokopov tako strmo narašča, da se niti pokojniki ne morejo izogniti čakalnemu seznamu – v Hongkongu se, denimo, na upepelitev čaka mesec dni, s podatki postreže sogovornica. Tudi v Sloveniji je kremiranje čedalje pogostejša odločitev, vendar med populacijo priseljencev iz nekdanjih jugoslovanskih republik ni preveč priljubljeno. Pokojniki, za katerih prevoz poskrbijo pri pogrebnem podjetju Babajić, so zvečine muslimanske ali pravoslavne veroizpovedi in prav vera, a tudi ustaljene navade lokalne skupnosti velevajo, da se v zemljo položi pokojnika v obliki, v kakršni so ga poznali svojci. Ne, lepotičenje mrličev po ameriškem vzoru pri nas (še) nima domovinske pravice, pravi Elvina Babajić, moške izjemoma obrijejo, sicer se svojci ponavadi omejijo na obleko, v kateri bo pokojnik legel k večnemu počitku. Ta mora biti praznja, včasih družina prinese obleko, v kateri se je umrla poročil, ali vsaj čevlje. Pri muslimanskih vernikih je stvar drugačna, kot je znano, so pokopani oviti v belo platno, imenovano čefin. Pred pokopom – če je daleč od kraja smrti, pa preden se avtomobil s krsto odpravi na pot – je treba opraviti še obredno umivanje.

Voznike je težko najti

Vožnja po cesti v posebej prirejenem kombiju je daleč najpogostejša in najprimernejša oblika prevoza pokojnikov. V izjemnih primerih krsto naložijo na letalo, seveda v prtljažni del in v posebnem zaboju, s čimer poskrbijo, da se je ne prepozna na prvi pogled, saj bi sicer v potnikih utegnili zbujati nelagodje, razlaga sogovornica. Vozila, ki jih uporabljajo pri njihovem družinskem podjetju, krasi prepoznavna zvezda, simbol zanesljivosti iz Stuttgarta. So redno servisirana in nekoliko predelana: prtljažni del je opremljen s posebnim filtrom, ki preprečuje, da bi se širile morebitne neprijetne vonjave. »Vsako truplo drugače reagira,« pojasni Elvina Babajić. Vozniki njihovih vozil – zaposlenih je pet – morajo zato biti pripravljeni na vse, z drugimi besedami, morajo vedeti, kaj prevažajo. Ljudi, ki bi opravljali tako delo, je težko najti, priznava Babajićeva, in to kljub razmeroma velikodušnemu plačilu, ki presega povprečni osebni dohodek, in brez posebnih zahtev glede izobrazbe, razen vozniškega izpita B-kategorije, seveda. Voznik, ki je tisto zimsko popoldne stopil izza krmila temnozelenega kombija, v katerega so nato naložili krsto s preminulim priseljencem iz Bosne, resda ni bil kaj prida zgovoren. Zato pa je, kot se za moškega v nevsiljivo elegantni (službeni) obleki z obvezno kravato spodobi, kratko, a vljudno odgovoril na vprašanje, koliko časa že opravlja to delo: »Eno leto.«

Posel kot vsak drug

Razen na meji se naši kombiji ne ustavljajo, je povedala Elvina Babajić. Za nekajurni prevoz pokojnika iz Slovenije v Bosno je treba plačati malo več kot tisoč evrov. Približno toliko stane tudi balzamiranje, ki ga za pogrebno podjetje iz Velenja opravijo strokovnjaki z ljubljanskega sodnomedicinskega inštituta. Balzamiranje trupla je redko, zahteva se samo za daljše prevoze, pojasni Elvina Babajić enako neprizadeto, kot bi razlagala o najnovejših modnih smernicah ali kakšnem sodobnem popkulturnem fenomenu, kar bi bilo od dekleta njenih let navsezadnje tudi pričakovati. Jo delo s strankami, se pravi z žalujočimi ostalimi,

kdaj utruja, razžalosti? Nekaj skrivnosti tega poklica se je naučila na tečajih, ki potekajo v okviru vsakoletnega kongresa pogrebnikov, v marsičem pa se prepusti svojemu občutku, pravi. Dotakne se je zlasti, kadar ji svojci zaupajo življenjsko zgodbo pokojnika ali če je umrl, za katerega truplo mora poskrbeti, otrok. S strankami ohranjajo stike tudi po opravljenem delu, ob obletnici izgube drage osebe jim pošljejo sožalje. Pogrebništvo je posel kot vsak drug, pri katerem dober glas seže v deveto vas. Zatiskati si oči in krčevito verjeti, da nikoli v življenju ne bomo imeli opravka s pogrebnim podjetjem, je nojevsko početje. Če si smem izposoditi enega od številnih pregovorov o smrti in umiranju z Elvininega bloga: »Tisti, ki ga objokuješ, ni nič drugega kot tvoj predhodnik.« Tako je govoril Cicero.

Agata Tomažič